

[decorrespondent.nl](https://decorrespondent.nl)

## Miljarden dollars aan Russisch witwasgeld belandden op Nederlandse en Europese rekeningen. Hoe zit dat precies?

Bart Crezee

Chisinau, de hoofdstad van Moldavië. Foto: Niels Ahlmann Olesen / Berlingske

Het verhaal heeft alle ingrediënten van een spannende film. Zwitserse bankrekeningen vol miljoenen, bestemd voor bontjassen, juwelen en zelfs popconcerten in Oost-Europa; een Russische treinmagnaat met banden tot in de hoogste kringen van Moskou, ja tot aan de familie van Poetin toe; rechters uit een klein Oost-Europees land die verdacht worden van het frauderen met miljarden euro's; en beschuldigingen dat het Kremlin al dit geld inzette voor politieke propaganda in Europa.

Media in heel Europa pakten [Lees hier het verhaal van Novaya Gazeta over de witwasoperatie](#). [Lees hier het verhaal van Novaya Gazeta over de witwasoperatie](#). pakten gisteravond [Lees hier het verhaal van The Guardian over de witwasoperatie](#). [Lees hier het verhaal van The Guardian over de witwasoperatie](#). gisteravond en vandaag [Lees hier het verhaal van Süddeutsche Zeitung over de witwasoperatie](#). [Lees hier het verhaal van Süddeutsche Zeitung over de witwasoperatie](#). en vandaag groots [En lees hier het verhaal van Berlinske over de witwasoperatie](#). [En lees hier het verhaal van Berlinske over de witwasoperatie](#). groots uit met wat tussen 2011 en 2014 een van de omvangrijkste witwasoperaties ooit in de voormalige Sovjet-Unie moet zijn geweest. De *Russian Laundromat* wordt die genoemd: een wasmachine waar miljarden aan stinkende, zwarte roebels ingingen, die er als hagelwitte euro's en dollars weer uitkwamen.

Wat klopt er van dit verhaal? Correspondenten Jesse Frederik, Maaike Goslinga en ik kregen enkele weken geleden inzage in documenten van het [Organized Crime and Corruption Reporting Project \(OCCRP\)](#). [Bekijk de website van de OCCRP voor meer informatie over de Russian Laundromat](#). [Bekijk de website van de OCCRP voor meer informatie over de Russian Laundromat](#). Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP), een internationaal journalistiek onderzoekscentrum dat de witwasoperatie op het spoor kwam en aan de basis staat van deze scoop. Want in de dataset was ook een overduidelijke Nederlandse link gevonden.

Maar die blijkt veel minder hard dan Nederlandse media [meldden](#). [Lees hier een verhaal van het AD over de Russian Laundromat](#). [Lees hier een verhaal van het AD over de Russian Laundromat](#). meldden, ontdekten wij.

## Hoe werkte deze witwasmachine?

De basis van de Russian Laundromat werd gevormd door twee Britse spookbedrijven die alleen op papier bestonden en niks ondernamen. In totaal waren 21 brievenbusfirma's betrokken, hoofdzakelijk gevestigd in het Verenigd Koninkrijk, maar ook enkele bedrijven uit Cyprus en Nieuw Zeeland. De eigenaren van die Britse bedrijven hielden zich schuil achter een kerstboom aan vennootschappen in paradijselijke jurisdicties als Belize en de Britse Maagdeneilanden.

Om geld wit te wassen, sloot het eerste Britse bedrijf een contract met het tweede Britse bedrijf voor een fictieve lening. Die leningen waren vaak enorm: tussen de 100 en 800 miljoen dollar, maar bestonden slechts op papier.

De truc was om een Russisch bedrijf, onder leiding van een Moldaviër, garant te laten staan voor de lening. Dat was nodig, omdat de bedrijven daardoor toegang kregen tot de Moldavische rechtspraak.

Voilà! Zwart Russisch geld werd overgemaakt naar een Moldavische bankrekening van het Britse bedrijf

Dat ging zo. Het eerste Britse bedrijf weigerde de lening - die ze nooit had gekregen - terug te betalen. Het tweede Britse bedrijf daagde het Russische bedrijf dat de lening garandeerde vervolgens voor de Moldavische rechter. Die Moldavische rechter certificeerde die lening als 'echt' en gebod de Russen terug te betalen.

Voilà! Zwart Russisch geld werd overgemaakt naar een Moldavische bankrekening van het Britse bedrijf. En dat geld had plotseling een legitieme bron, er lag zelfs een rechterlijke uitspraak aan ten grondslag.

Vanuit Moldavië werd het nu legitieme geld doorgesluisd naar een Letse bank, waar het Britse spookbedrijf ook een rekening hield. Letland behoort tot de Europese Unie (en sinds augustus 2014 ook tot de eurozone), waarmee het doel van de witwasmachine bereikt was: illegaal verkregen roebels gewit tot legale euro's op een Europese bankrekening.

In totaal werd er zo tussen januari 2011 en mei 2014 ruim 20 miljard dollar aan Russisch geld witgewassen met behulp van Moldavische rechters. Ter vergelijking: het bbp van Moldavië is een kleine 8 miljard dollar.

## Waar kwam al dit Russische geld vandaan?

Deze witwasmachine stopte in mei 2014 met draaien, na de eerste onthullingen van de OCCRP en de onafhankelijke Russische krant *Novaya Gazeta*. Uit nieuwe documenten die zij van anonieme bronnen kregen, is nu ook te achterhalen hoe de geldstromen van

Rusland naar Europa liepen. Daar gaan deze nieuwe onthullingen over.

Het blijkt dat het geld afkomstig was van negentien Russische banken en grotendeels vergaard werd met belastingontduiking, fraude en corruptie bij staatsprojecten in Rusland.

Bron: [Novaya Gazeta](#).

Een van de belangrijkste banken die in het onderzoek opduikt, is de Russian Land Bank.

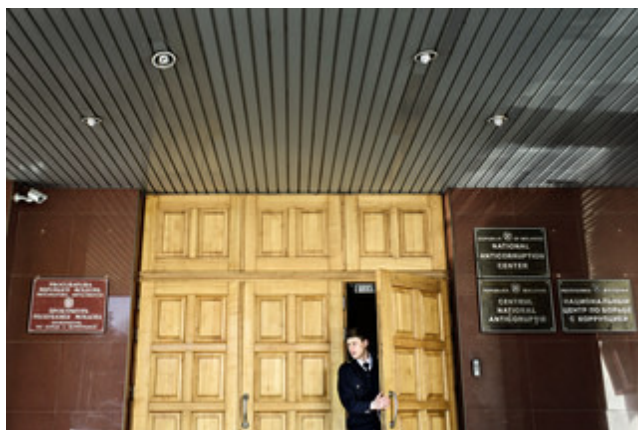
Bron: [The Reporting Project](#) Deze bank, onder leiding van de Rus Alexander Grigoriev, maakte een kleine 10 miljard dollar over naar Moldavië.

Grigorievs zakenpartner in de bankdirectie? Igor Poetin, de neef van de Russische president.

De grootste profiteur van de witwasmachine lijkt echter Alexey Krapivin, een Russische zakenman in dienst van het nationale spoorwegbedrijf. [Lees hier meer over corruptie bij het spoorwegbedrijf in deze longread van Reuters.](#) [Lees hier meer over corruptie bij het spoorwegbedrijf in deze longread van Reuters.](#) nationale spoorwegbedrijf. Via Moldavië en Letland belandde er 300 miljoen dollar op zijn Zwitserse bankrekening. *Novaya Gazeta* denkt dat dit bedrag door corrupte ambtenaren uit het spoorwegbedrijf is verduisterd.

De Russian Land Bank verloor in 2014 al haar banklicentie en ook de Letse bank Trasta Komerbanka - de eerste Europese stop van witgewassen geld - heeft de deuren afgelopen jaar moeten sluiten.

In Moldavië zijn sinds afgelopen zomer tien bankiers opgepakt, waaronder Vyacheslav Platon, die voor de Moldavische bank Moldindconbank werkte. [Lees hier meer over de val van Vyacheslav Platon.](#) [Lees hier meer over de val van Vyacheslav Platon.](#) Vyacheslav Platon, die voor de Moldavische bank Moldindconbank werkte. Platon wordt gezien als de architect van het witwasschema. Afgelopen najaar zijn er ook nog eens veertien Moldavische rechters opgepakt voor medeplichtigheid in het witwassen. Bron: [Reuters](#)



*Het Nationaal Anti-Corruptie Centrum in Chisinau, Moldavië. Foto: Niels Ahlmann Olesen / Berlingske*

## Wat gebeurde er verder met het witgewassen geld?

Vanuit Letland ging het witgewassen geld in relatief kleine delen - variërend van een paar duizend euro tot enkele tonnen - naar ruim vijfduizend bedrijven in 96 verschillende landen.

Uit de duizenden banktransacties blijkt dat een groot deel van de Russische miljarden vooral werd gebruikt voor het financieren van reguliere importgoederen naar Rusland. Dus niet alleen luxe villa's, kaviaar of bontjassen, maar ook bloemen uit Nederland of druiven uit Italië.

De spookbedrijven konden hun schoongewassen geld netjes inzetten om de facturen van een Europese exporteur te betalen

De twee Britse brievenbusfirma's waar het allemaal mee begon, vervulden hierbij de cruciale rol van handelaar tussen de Europese exporteurs en hun Russische klanten. De papieren bedrijven konden hun schoongewassen geld netjes inzetten om de facturen van een (legitieme) Europese exporteur te betalen.

In de boeken van deze spookbedrijven werd hier nooit melding van gemaakt. Terwijl de miljarden uit Rusland hiermee een normale bestemming kregen, kon er zo ook nog eens grootschalig belastingen en importheffingen op aardappelen, bloemen of flatscreens naar Rusland worden ontweken. Bron: [Novaya Gazeta](#)

En de vennootschappen op de Britse Maagdeneilanden maakten het grotendeels onmogelijk om de werkelijke koper te achterhalen: precies de bedoeling van een frauderende Rus die zijn illegaal verkregen vermogen liever geheim wil houden voor de fiscus in eigen land.

## Hoe staat het met de betrokkenheid van Nederlandse ondernemingen?

Verschillende Nederlandse [Dit schreef de NOS over de wereldwijde wasmachine.](#) [Dit schreef de NOS over de wereldwijde wasmachine.](#) Nederlandse media [Dit schreef het AD over de witwaspraktijken.](#) [Dit schreef het AD over de witwaspraktijken.](#) media maakten maandagavond ook melding van Nederlandse banken die betrokken waren bij de witwaspraktijken. Uit documenten die wij inzagen, blijkt dat er in 278 overboekingen een totaalbedrag van ten minste 68,6 miljoen dollar (zo'n 63,7 miljoen euro) naar Nederlandse banken stroomde. De ontvangers waren 58 bedrijven, waaronder 39 Nederlandse BV's.

Zijn al deze betalingen aan Nederland dan ook meteen witwastransacties?

Nee. De OCCRP-documenten laten zien hoe Russische roebels gewit werden en in Letland

op de rekeningen van Britse brievenbusfirma's belandden. Andere documenten van de OCCRP laten zien hoe er vanaf diezelfde rekeningen grote bedragen door heel Europa gestuurd werden. De conclusie dat dit hetzelfde witgewassen geld betreft, is dan wel heel aannemelijk.

Maar het punt is: je kunt de miljoenen die op Nederlandse rekeningen eindigden daarmee nog niet rechtstreeks aan de Russische onderwereld verbinden. Daarnaast is een Nederlandse ontvanger van witwasgeld zelf niet direct medeplichtig aan witwassen.



*Viorel Morari, hoofdaanklager van het Moldavische anti-corruptiebureau. Foto: Niels Ahlmann Olesen / Berlingske*

Wij hebben meerdere van de 39 Nederlandse ondernemingen die geld ontvingen benaderd. Het betreft hoofdzakelijk Nederlandse exporteurs van bloemen, groente en fruit,

of elektronica en hoogwaardige technologische producten. De afzetmarkt van een groot deel van de bedrijven die op de lijst staan is vaak Rusland of Oost-Europa. Een deel van de bedrijven die op de Nederlandse lijst voorkomen is tegenwoordig failliet. De handel met Rusland stortte in sinds de EU in 2014 economische sancties oplegde, na het annexeren van de Krim door Rusland.

Niet alle bedrijven wilden op onze vragen ingaan. Zij die wel informatie wilden verstrekken, benadrukten uitdrukkelijk niets met witwassen te maken te hebben. Drie Nederlandse exporteurs naar Rusland verklaarden onafhankelijk van elkaar dat elke keer dat zij geld ontvingen, er leveranties aan een Russische klant tegenover stonden. Zij gaven alle drie aan dat het bij exporteren naar Rusland gebruikelijk is om leveranties via meerdere tussenhandelaren te laten plaatsvinden. Alleen de uiteindelijke Russische klant is vaak bij hen bekend. In hun ogen was er dan ook niets ongebruikelijks aan de betalingen die zij van onbekende Britse bedrijven met Letse rekeningen ontvingen.

Naast de vele groente- en fruitexporteurs treffen we nog een andere naam op de Nederlandse transactielijst aan: Samsung Electronics Overseas, de in Nederland geregistreerde Europese tak van het Zuid-Koreaanse elektronica-bedrijf. Samsung Electronics Overseas exporteert producten door heel Europa en Rusland. Op de Nederlandse rekening van het bedrijf bij de Amerikaanse Citibank kwam in 52 transacties ruim 23 miljoen dollar binnen.

Samsung Nederland laat in een reactie weten niet inhoudelijk te kunnen reageren. Ook een Koreaanse journalist die meedeed in het onderzoek van OCCRP ving bot. Hij heeft het hoofdkantoor van Samsung in Zuid-Korea herhaaldelijk gevraagd te reageren, maar kreeg geen antwoorden op zijn vragen.

Citibank reageerde wel. De ontvanger van de 23 miljoen dollar laat weten: ‘We nemen voortdurend nieuwe maatregelen die ons anti-witwasprogramma versterken, met de bedoeling te anticiperen op de steeds veranderende patronen van crimineel en terroristisch gedrag.’



*Viorel Morari. Foto: Niels Ahlmann Olesen / Berlingske*

## Welke Nederlandse banken waren hierbij betrokken?

Uit de lijst met transacties naar Nederland blijkt dat alle grote Nederlandse banken Laundromatgeld hebben doorgelaten: ABN Amro (2,4 miljoen dollar), Rabobank (2,4 miljoen), en ING (2,3 miljoen), evenals in Nederland gevestigde buitenlandse banken als Deutsche Bank (ongeveer 1 miljoen), Royal Bank of Scotland (1,7 miljoen) en dus Citibank (23,8 miljoen, uitsluitend Samsung).

[Veel Nederlandse kranten maken melding van de betrokkenheid van ING. De Volkskrant schrijft hier over de betrokkenheid van ING. De Volkskrant schrijft hier over de betrokkenheid van ING.](#) Veel Nederlandse kranten maken melding van de betrokkenheid van ING. De belangrijkste doorvoer verliep echter via een relatief onbekende Nederlandse bank: 34,5 miljoen dollar ging naar Amsterdam Trade Bank (ATB), een dochteronderneming van Alfa Bank, de grootste particuliere bank van Rusland.

Amsterdam Trade Bank verkeert in zwaar weer. In haar jaarverslagen over 2014 en 2015 waarschuwde de bank voor mogelijke boetes door de Nederlandse toezichthouder Bron: [Het Financieele Dagblad](#) als gevolg van te late melding van ongebruikelijke transacties. Tegelijkertijd namen ATB's afschrijvingen op leningen (aan klanten in met name Rusland en Oekraïne) tussen 2013 en 2015 met ruim 200 miljoen euro toe.

‘ATB heeft onder druk van de toezichthouder beter moeten controleren op ongebruikelijke transacties’

‘ATB heeft onder druk van de toezichthouder beter moeten controleren op ongebruikelijke transacties. Om die reden heeft de bank mogelijk ook afscheid genomen van een groot aantal klanten,’ concludeert Marcel Pheijffer, hoogleraar accountancy aan de universiteiten van Nyenrode en Leiden, na bestudering van ATB's jaarrekeningen. ‘Evident is dat die klanten uit Rusland en Oekraïne een hoog risico vormen voor het Nederlandse bankwezen.’

Het is onduidelijk of de mogelijke boetes waar ATB voor waarschuwt verband houden met transacties uit de Laundromat. Toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) laat weten niet op dit individuele geval te kunnen reageren.

Wel meldt DNB sinds drie jaar bezig te zijn met meer controles op witwassen en fraude. Hiervoor is onder meer een nieuw anti-witwascentrum opgericht, het Anti Money Laundering Centre (AMCL), waarin partijen als de FIOD en het Openbaar Ministerie nauw samenwerken aan opsporing en vervolging van witwassen.

Amsterdam Trade Bank meldt te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. Vanwege privacyredenen wil de bank ons geen verdere informatie verstrekken over de bewuste Laundromat-transacties.

## Valt de Nederlandse banken iets aan te rekenen?

Volgens de wet moeten banken mogelijke ‘ongebruikelijke transacties’ melden bij de Financial Intelligence Unit, een speciale opsporingsdienst van de Nederlandse Politie. Hoe zijn zij hiermee omgegaan?

Een van de gebelde groente- en fruitexporteurs geeft aan door de Rabobank benaderd te zijn over de betrouwbaarheid van het geld dat hij ontving. Na het voorleggen van alle facturen en exportpapieren - het bewijs dat er fysieke leveringen tegenover stonden - was de bank gerustgesteld en werden er geen verdere vragen meer gesteld.



*Victor Micu, president van de Moldavische Hoge Raad. Foto: Niels Ahlmann Olesen / Berlingske*

Of Rabobank verder meldingen heeft gemaakt van ongebruikelijke transacties is onbekend.



De bank zegt vanwege de geheimhoudingsplicht niet inhoudelijk te kunnen reageren. Wel laat ze weten dat wanneer transacties als afwijkend worden aangemerkt, of andere signalen rondom mogelijk witwassen binnenkomen, er een uitgebreid onderzoek volgt.

Maar wat als afwijkend wordt gezien, is heel subjectief. Voor zowel bedrijven als banken geldt dat zij de plicht hebben hun klanten te kennen en te identificeren. Banken hebben daarbij eerder een plicht om aan de bel te trekken dan de exporteurs zelf, meent hoogleraar Pheijffer.

Maar daarbij lopen ze wel tegen een grens aan: 'Een bank kan makkelijk controleren of de Nederlandse ontvanger legitiem is. Die moet zich namelijk kunnen identificeren. De buitenlandse afzender van het geld is veel lastiger te controleren. Als er dan volgens de papieren netjes groente of fruit verscheept is, kan de bank zelf ook niet heel veel meer doen.'

Dezelfde groente- en fruitexporteur die de argwaan van Rabobank wekte is in 2015 ook door de Nederlandse opsporingsdiensten benaderd. Volgens de fruithandelaar startte de financiële opsporingsdienst naar eigen zeggen een onderzoek naar aanleiding van tips van de Britse autoriteiten. De Britten zijn na de eerste onthullingen al in 2014 door Moldavië op de hoogte gesteld van de zaak. Bron: [Independent](#)

Of andere banken dan de Rabobank ook aan de bel hebben getrokken is onduidelijk. De Financial Intelligence Unit gaf bij navraag aan volgens de wet geen informatie over onderzoeken of meldingen van ongebruikelijke transacties te mogen verstrekken. Ook ABN Amro en ING Bank wilden vanwege privacy en vertrouwelijkheid niet reageren op vragen over de opgedoken transacties.



Victor Micu. Foto: Niels Ahlmann Olesen / Berlingske

## Hoe betrouwbaar is al deze informatie eigenlijk?

OCCRP en de Russische krant *Novaya Gazeta* kwamen sinds 2014 via anonieme bronnen in het bezit van bankafschriften uit Moldavië en Letland. Hierin troffen zij ruim 75.000 transacties aan die verband hielden met overboekingen vanuit Rusland, via Moldavië en

Letland, naar landen wereldwijd.

Jesse Frederik, Maaïke Goslinga en ik hebben inzage gehad in een deel van deze documenten, waaronder alle transacties naar Nederland. Ook zagen wij een deel van de gerechtelijke uitspraken uit Moldavië in. In totaal heeft OCCRP de data met 61 journalisten uit 32 landen gedeeld.

OCCRP wordt financieel ondersteund door de Amerikaanse Open Society Foundation van de miljardair en zakenman George Soros. Daarnaast ontving de OCCRP fondsen van onder meer het Google Digital News Initiative, het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken en de Amerikaanse ontwikkelingshulporganisatie USAID.

De Amerikaanse financiering kan een verklaring vormen voor de veelal kritische onderzoeken naar Rusland die de OCCRP uitvoert. Sommige critici hebben de OCCRP dan ook gehokeld voor haar eenzijdige berichtgeving.

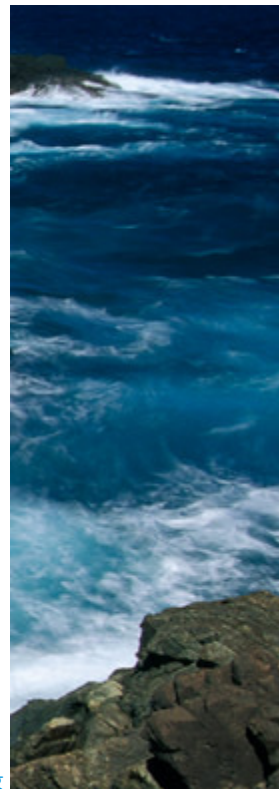
Desondanks duiken er deze week wel transacties naar de Verenigde Staten op, waar volgens de documenten een vergelijkbaar bedrag als naar Nederland heen ging: zo'n 63 miljoen dollar.

*Dit verhaal kwam tot stand met behulp van International Editor Maaïke Goslinga en correspondent Economie Jesse Frederik. Wij werkten hiervoor samen met [Organized Crime and Corruption Reporting Project](#), [Lees hier meer over het Organized Crime and Corruption Reporting Project](#). [Lees hier meer over het Organized Crime and Corruption Reporting Project](#). [Organized Crime and Corruption Reporting Project](#), een consortium van onderzoeksjournalisten uit voornamelijk Oost-Europa. Andere publicatiepartners zijn onder andere *The Guardian*, *Süddeutsche Zeitung*, *Newsweek Poland*, *Yle (Finland)* en *Berlingske (Denemarken)*.*

**Lees ook:**



[In misschien wel het armste dorp van Roemenië verkopen boeren onder druk hun land aan de Rabobank In het Roemeense dorp Dobromir huurden tussenpersonen van de Rabobank bandieten in om mensen van hun land te krijgen. Dorpelingen vertellen hoe ze onder druk werden gezet hun land voor slechts 90 euro te verkopen. Land dat later voor 2.000 euro in handen van een dochteronderneming van Rabobank terecht kwam. Een reportage vanuit misschien wel het armste dorp van](#)



[Roemenië. Lees het verhaal hier terug](#) [Hoe miljoenen aan Europees ontwikkelingsgeld in belastingparadijzen verdwijnen](#) De afgelopen maanden volgde ik de geldstromen van de Europese Investeringsbank, waarmee de EU in ontwikkeling investeert. De conclusie die ik trok: [miljoenen voor ontwikkeling bestemde euro's belanden niet in Afrika, maar op - bijvoorbeeld - de Maagdeneilanden. In dit artikel laat ik zien hoe dat gaat aan de hand van een voorbeeld uit Egypte. Lees het verhaal hier terug](#)

